

Aanbod natuur & avontuur en de eindtermen: informatie voor leerkrachten

Beste leerkracht,

De missie van de Hoge Rielen is om ruimte te scheppen voor het opdoen van nieuwe ervaringen, te ontdekken, te activeren en tegelijk tot rust te komen in de natuur. Ons aanbod en invulling van de workshops zijn gericht op natuurbeleving en spelen, uitdaging, onderzoeken en ontdekken, het bevorderen van samenwerking en het stimuleren van creativiteit. Dit hangt samen met de eindtermen voor het kleuter, lager en secundair onderwijs, zoals geformuleerd door de Vlaamse overheid. Als leerkracht wil je misschien graag weten welke van de workshops welke ontwikkelingsdoelen, eindtermen per leergebied, leerbiedgebonden attitudinale eindtermen en leergebiedoverschrijdende eindtermen kunnen worden bereikt door het bijwonen van deze workshops. Volgend overzicht per workshop geeft je een houvast.

Eerste graad secundair onderwijs, A en B-stroom

Klimbos

Lichamelijke opvoeding – A-stroom en B-stroom

2. kunnen onder begeleiding veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven
3. gebruiken aangepaste uitrusting en kledij bij het uitvoeren van bewegingsactiviteiten
24. nemen deel aan bewegingsactiviteiten in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

- 4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven
- 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Aan de slag met kaart en kompas

Vakgebonden eindtermen aardrijkskunde, A-stroom

2. kaarten en plattegronden lezen door gebruik te maken van legende, schaal en oriëntatie
5. leren spontaan de passende kaart raadplegen

Vakgebonden eindtermen aardrijkskunde, B-stroom

20. zich aan de hand van een plattegrond of een kaart oriënteren

Bouw met hout en touw

Vakoverschrijdende eindtermen

2. kunnen originele ideeën en oplossingen ontwikkelen en uitvoeren

Lichamelijke opvoeding – A-stroom en B-stroom

2. kunnen onder begeleiding veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Teambuilding

Vakoverschrijdende eindtermen

1. brengen belangrijke elementen van communicatief handelen in praktijk

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Biotoopstudies

Natuurwetenschappen – A-stroom

6. met concrete voorbeelden aangeven dat organismen op verschillende manieren aangepast zijn aan hun omgeving

7. in een concreet voorbeeld van een biotoop aantonen dat organismen een levensgemeenschap vormen waarin voedselrelaties voorkomen

8. in concrete voorbeelden aantonen dat de omgeving het voorkomen van levende wezens beïnvloedt en omgekeerd

21. onder begeleiding, bij een onderzoeksvraag gegevens verzamelen en volgens een voorgeschreven werkwijze een experiment, een meting of een terreinwaarneming uitvoeren

Natuurwetenschappen – B-stroom

1. gericht waarnemen met al hun zintuigen en de waarnemingen weergeven

2. in betekenisvolle situaties, metingen uitvoeren en daarvoor geschikte instrumenten kiezen
3. onder begeleiding een natuurlijk en waarneembaar verschijnsel via een eenvoudig onderzoekje toetsen aan een veronderstelling
5. in een beperkte verzameling van organismen gelijkenissen en verschillen ontdekken en weergeven
6. bij goed gekozen voorbeelden van organismen ontdekken en weergeven hoe deze aangepast zijn aan hun omgeving
7. de wet van eten en gegeten worden illustreren aan de hand van minstens drie met elkaar verbonden voedselketens

De eik en zijn beestjes

Natuurwetenschappen – A-stroom

6. met concrete voorbeelden aangeven dat organismen op verschillende manieren aangepast zijn aan hun omgeving
7. in een concreet voorbeeld van een biotoop aantonen dat organismen een levensgemeenschap vormen waarin voedselrelaties voorkomen
8. in concrete voorbeelden aantonen dat de omgeving het voorkomen van levende wezens beïnvloedt en omgekeerd

Natuurwetenschappen – B-stroom

5. in een beperkte verzameling van organismen gelijkenissen en verschillen ontdekken en weergeven
6. bij goed gekozen voorbeelden van organismen ontdekken en weergeven hoe deze aangepast zijn aan hun omgeving
7. de wet van eten en gegeten worden illustreren aan de hand van minstens drie met elkaar verbonden voedselketens

Geluidsspel- A Fool's Paradise

Artistieke opvoeding – A-stroom

Plastische opvoeding

10. hun persoonlijke mening geven over diverse beeldende creaties uit verschillende culturen en belangstelling opbrengen voor beeldende creaties, zowel traditionele als nieuwe, met inbegrip van deze buiten hun eigen culturele leefwereld
15. leren zich kritisch opstellen ten opzichte van eigen werk en dat van anderen en om kritische bedenkingen ten aanzien van hun creatieve uitingen te aanvaarden en te verwerken

Artistieke opvoeding – B-stroom

Plastische opvoeding

10. hun persoonlijke mening geven over diverse beeldende creaties uit verschillende culturen en belangstelling opbrengen voor beeldende creaties, zowel traditionele als nieuwe, met inbegrip van deze buiten hun eigen culturele leefwereld

12. vertellen over het actuele gebeuren in de beeldende kunst in de ruime zin

14. leren zich kritisch opstellen ten opzichte van eigen werk en dat van anderen en om kritische bedenkingen ten aanzien van hun creatieve uitingen te aanvaarden en te verwerken

Bos vol apps en pixels

Artistiek opvoeding – A-stroom en B-stroom

Plastische opvoeding

5 onder begeleiding verschillende methoden en technieken functioneel gebruiken

9 onder begeleiding tot een expressieve weergave komen waarbij de beeldaspecten, de techniek en de materialen op een verantwoorde wijze in hun persoonlijk werk worden geïntegreerd en streven hierbij naar originaliteit en authenticiteit

Tweede graad secundair onderwijs

ASO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

1. kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven
- 3 kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen
- 4 bepalen zelfstandig hoe ze in welbepaalde bewegingssituaties eenvoudige leertaken individueel of in groep aanpakken en oplossen
- 5 kunnen bij zichzelf nagaan of ze vorderingen maken in welbepaalde bewegingssituaties
- 9 zoeken, behouden en herstellen evenwicht in verschillende situaties
- 10 hangen, steunen, klimmen, zwaaien en draaien in verschillende situaties
- 17 doen binnen verantwoorde en milieuvriendelijke omstandigheden bewegingservaringen op in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

- 4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven
- 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Teambuilding

Lichamelijke opvoeding

1. kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven
- 3 kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen
- 4 bepalen zelfstandig hoe ze in welbepaalde bewegingssituaties eenvoudige leertaken individueel of in groep aanpakken en oplossen

Vakoverschrijdende eindtermen

- 4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven
- 19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Biotoopstudies

I. Gemeenschappelijke eindtermen voor wetenschappen

Wetenschappelijke vaardigheden

1) kunnen onder begeleiding de volgende aspecten van de natuurwetenschappelijke methode gebruiken bij het onderzoek van een natuurwetenschappelijk probleem:

- een onderzoeksvraag hanteren;
- een hypothese of verwachting formuleren;
- met een aangereikte methode een experiment, een meting of een terreinwaarneming uitvoeren en daarbij specifiek materiaal correct hanteren;
- onderzoeksresultaten weergeven in woorden, in een tabel of een grafiek;
- uit data, een tabel of een grafiek relaties en waarden afleiden om een besluit te formuleren

I. Vakgebonden eindtermen biologie

B - 6. op het terrein organismen in hun habitat waarnemen en beschrijven;

B - 7. bij waargenomen organismen overeenkomsten en verschillen beschrijven en die organismen in een eenvoudige classificatie plaatsen;

B - 8. voorbeelden geven van interacties tussen organismen en hun omgeving en van interacties tussen organismen van dezelfde soort en van organismen van verschillende soorten;

B - 9. aan de hand van voorbeelden het begrip ecosysteem omschrijven en verduidelijken;

B - 10. illustreren dat micro-organismen uiteenlopende functies vervullen in de natuur;

B - 12. aan de hand van voorbeelden het belang van biodiversiteit in ecosystemen aantonen

TSO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

1. kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven
3. kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen
4. bepalen zelfstandig hoe ze in welbepaalde bewegingssituaties eenvoudige leertaken individueel of in groep aanpakken en oplossen

5. kunnen bij zichzelf nagaan of ze vorderingen maken in welbepaalde bewegingssituaties

9. zoeken, behouden en herstellen evenwicht in verschillende situaties

10. hangen, steunen, klimmen, zwaaien en draaien in verschillende situaties

17. doen binnen verantwoorde en milieuvriendelijke omstandigheden bewegingservaringen op in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Schattenjacht

Lichamelijke opvoeding

1 kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven

3 kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen

4 bepalen zelfstandig hoe ze in welbepaalde bewegingssituaties eenvoudige leertaken individueel of in groep aanpakken en oplossen

17 doen binnen verantwoorde en milieuvriendelijke omstandigheden bewegingservaringen op in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

BSO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

1 kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven

3 kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen

4 bepalen zelfstandig hoe ze in welbepaalde bewegingssituaties eenvoudige leertaken individueel of in groep aanpakken en oplossen

5 kunnen bij zichzelf nagaan of ze vorderingen maken in welbepaalde bewegingssituaties

9 zoeken, behouden en herstellen evenwicht in verschillende situaties

10 hangen, steunen, klimmen, zwaaien en draaien in verschillende situaties

17 doen binnen verantwoorde en milieuvriendelijke omstandigheden bewegingservaringen op in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Teambuilding

1 kunnen in welbepaalde bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen omtrent elkaars veiligheid door afspraken en regels na te leven

3 kunnen medeleerlingen in welbepaalde bewegingssituaties helpen en ondersteunen

17 doen binnen verantwoorde en milieuvriendelijke omstandigheden bewegingservaringen op in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Derde graad secundair onderwijs

ASO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

1 in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen

2 medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist

10 motorische eigenschappen op een inzichtelijke wijze gebruiken in bewegingscombinaties met en zonder toestellen, alleen en met anderen

12 gekende motorische vaardigheden uitvoeren op een hoger beheersingsniveau zoals: een betere controle, een hogere moeilijkheidsgraad, een grotere efficiëntie

15 ervaren duurzame bewegingsvreugde op basis van competente deelname aan verschillende bewegingsactiviteiten

Teambuilding

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Lichamelijke opvoeding

1 in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen

2 medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist

10 motorische eigenschappen op een inzichtelijke wijze gebruiken in bewegingscombinaties met en zonder toestellen, alleen en met anderen

Ervaringsleren (16+)

Lichamelijke opvoeding – A-stroom en B-stroom

2. kunnen onder begeleiding veiligheidsvoorschriften, afspraken en regels naleven

3. gebruiken aangepaste uitrusting en kledij bij het uitvoeren van bewegingsactiviteiten

24. nemen deel aan bewegingsactiviteiten in de natuur

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

A Fool's Paradise

Vakoverschrijdende eindtermen

6 kunnen schoonheid ervaren

BSO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

3 leven afspraken en regels na en nemen verantwoordelijkheid op in bewegingssituaties

4 ervaren bewegingsvreugde door competente deelname aan een gevarieerd aanbod van bewegingsactiviteiten

9 leven veiligheidsafspraken na en vertonen spontaan veilig gedrag

12 dragen zorg voor kledij en materiaal, hebben aandacht voor hygiëne en milieu en tonen respect voor anderen

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Teambuilding

Lichamelijke opvoeding

3 leven afspraken en regels na en nemen verantwoordelijkheid op in bewegingssituaties

4 ervaren bewegingsvreugde door competente deelname aan een gevarieerd aanbod van bewegingsactiviteiten

9 leven veiligheidsafspraken na en vertonen spontaan veilig gedrag

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Ervaringsleren

Lichamelijke opvoeding

3 leven afspraken en regels na en nemen verantwoordelijkheid op in bewegingssituaties

4 ervaren bewegingsvreugde door competente deelname aan een gevarieerd aanbod van bewegingsactiviteiten

9 leven veiligheidsafspraken na en vertonen spontaan veilig gedrag

11 werken spontaan samen in planning, taakverdeling en het vervullen van verschillende rollen

12 dragen zorg voor kledij en materiaal, hebben aandacht voor hygiëne en milieu en tonen respect voor anderen

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

TSO

Klimbos

Lichamelijke opvoeding

1 in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen

2 medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist

4 zelfstandig leertaken uitvoeren om een bewegingsopdracht tot een goed einde te brengen, rekening houdend met hun eigen kunnen

10 motorische eigenschappen op een inzichtelijke wijze gebruiken in bewegingscombinaties met en zonder toestellen, alleen en met anderen

12 gekende motorische vaardigheden uitvoeren op een hoger beheersingsniveau

15 ervaren duurzame bewegingsvreugde op basis van competente deelname aan verschillende bewegingsactiviteiten

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Teambuilding

Lichamelijke opvoeding

1 in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen

2 medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist

10 motorische eigenschappen op een inzichtelijke wijze gebruiken in bewegingscombinaties met en zonder toestellen, alleen en met anderen

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

Ervaringsleren

Lichamelijke opvoeding

1 in nieuwe bewegingssituaties verantwoordelijkheid opnemen door gezamenlijk afgesproken veiligheidsregels toe te passen

2 medeleerlingen helpen wanneer de bewegingssituatie dit vereist

4 zelfstandig leertaken uitvoeren om een bewegingsopdracht tot een goed einde te brengen, rekening houdend met hun eigen kunnen

10 motorische eigenschappen op een inzichtelijke wijze gebruiken in bewegingscombinaties met en zonder toestellen, alleen en met anderen

12 gekende motorische vaardigheden uitvoeren op een hoger beheersingsniveau

15 ervaren duurzame bewegingsvreugde op basis van competente deelname aan verschillende bewegingsactiviteiten

Vakoverschrijdende eindtermen

4 blijven, ondanks moeilijkheden, een doel nastreven

19 dragen actief bij tot het realiseren van gemeenschappelijke doelen

